

RUH SAĞLIĞI VE PSİKİYATRİ HEMŞİRELİĞİ UYGULAMALARI ETİK KILAVUZU

PSİKİYATRİ HEMŞİRELERİ DERNEĞİ

2024

RUH SAĞLIĞI VE PSİKİYATRİ HEMŞİRELİĞİ UYGULAMALARI ETİK KILAVUZU

HAZIRLAYANLAR

Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği Uygulamaları Etik Kılavuzu, Psikiyatri Hemşireleri Derneği Meslek Özlük Hakları/Mevzuat ve Etik Komisyonu'nun 2022-2024 ve 2024-2026 dönem çalışmaları kapsamında hazırlanmıştır.

Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği Uygulamaları Etik Kılavuzu'nu Hazırlayan Komisyon Üyeleri

Komisyon Başkanları

Meryem Cansu Olt (2022-2023 Dönem)

Gülşen Terakye (2024-2026 Dönem)

Komisyon Üyeleri (İsme Göre Alfabetik Sıralama ile)

Aliye Yıldırım

Ceyda Başoğul

Çağlar Őimřek

Eda Albayrak Günday

Emel Öztürk Turgut

Gizem Beycan Ekitli

Leyla Baysan Arabacı

Merve Sarıtaş

Münire Busem Özkara

Nermin Gürhan

Rahime Aydın Er

Őeyma Demiralay Katırcıoğlu

İÇİNDEKİLER

İÇERİK	SAYFA NUMARASI
Önsöz	1
Özet	3
Tanımlar	4
1. Giriş	4
2. Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği Klinik Uygulamalarında Etik Yaklaşımlar	5
3. Psikoterapi Uygulamalarında Etik Yaklaşımlar	8
4. Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği Araştırmalarında Etik Yaklaşımlar	9
5. Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği Eğitim Uygulamalarında Etik Yaklaşımlar	11
6. Yürürlük	14
Kaynakça	15

ÖNSÖZ

Psikiyatri hemşireliği, birey, aile ve toplumun ruh sağlığını koruma ve geliştirme amacıyla, insan hakları ve evrensel etik değerlere dayalı bir anlayışla şekillenmiş bir meslek disiplini. Ulusal ve uluslararası düzeyde tanımlanmış bakım standartları ve etik değerler doğrultusunda hazırlanan bu kılavuz, ruh sağlığı hizmetlerinde yüksek kalite ve güvenlik sağlamayı hedeflemektedir. Psikiyatri hemşireliğinin temel felsefesi; bireyin değerli bir varlık olduğu inancıyla, kültürel farklılıkları gözetken, bilim, sanat ve teknolojiye dayalı etkin ve nitelikli bakım hizmeti sunmayı esas alır. Bu kılavuz, bu mesleğin temel ilkelerine ışık tutmak, mesleğin farklı uygulama alanlarında karşılaşılan etik ikilemlere rehberlik etmek ve psikiyatri hemşirelerinin karar alma süreçlerini kolaylaştırmak amacıyla hazırlanmıştır. Mutlak doğru ya da mutlak iyinin söz konusu olmadığı inancıyla yola çıkılarak, her etik durumun kendine özgü koşullar taşıdığı ve dolayısıyla profesyonellerin karar süreçlerinde rehberlik ihtiyacı duyduğu gerçeği göz önünde bulundurulmuştur. Bu doğrultuda, kılavuz; zarar vermeme, mahremiyeti koruma, özerkliğe saygı, adil davranma ve insan onuruna değer verme gibi etik ilkeler çerçevesinde mesleki uygulamaları yönlendirmeyi amaçlamaktadır.

Psikiyatri hemşireliğinin tarihsel gelişimi, bireylerin ve toplulukların ruh sağlığına yönelik anlayışların değişimiyle paralel bir süreç izlemiştir. Bir zamanlar yalnızca gözetim altında tutulmaya indirgenen yaklaşımlar, zamanla iyilik halini geliştirme ve topluma katılımı artırma hedefiyle evrilmiştir. Psikiyatri hemşireliği, tarihsel olarak önemli dönüşümlere sahne olmuş ve gelişimini insan odaklı bir anlayışla sürdürmüştür. İlk olarak 1882 yılında Linda Richards'ın önderliğinde başlayan ve ilk resmi psikiyatri hemşireliği okulunun açılmasıyla temelleri atılan bu alan, 20. yüzyıl boyunca pek çok kilometre taşı ile şekillenmiştir. Harriet Bailey'nin "Mental Nursing" adlı ilk psikiyatri hemşireliği kitabından Hildegard Peplau'nun kişilerarası ilişkiler kuramına ve yayınlarına, somatik tedavi yöntemlerinden majör trankilizanların kullanılmaya başlanmasına kadar pek çok gelişme, hemşirelik uygulamalarının kapsamını genişletmiştir. Türkiye'de ise, psikiyatri hemşireliği alanındaki gelişmeler 1950'lerde başlamış, 2000'li yılların başında Psikiyatri Hemşireliği Derneği'nin kuruluşu, psikiyatri hemşireliği kongrelerinin düzenlenmesi, Psikiyatri Hemşireliği Dergisi'nin süreli yayın olarak indekslerde yer alması, çalıştaylarla akademik klinik ortak görüş alışverişinin artması, sertifika ve lisansüstü programları tamamlayanların sayıca artmasıyla önemli bir ivme kazanmıştır. Bu süreçte, hemşirelerin eğitim düzeyleri, profesyonel rollerinin genişlemesi ve etik bilincin artması, mesleğin güçlenmesine önemli katkılarda bulunmuştur.

Etik kılavuzumuz, bu tarihsel gelişimlerin ışığında, psikiyatri hemşireliğinin değerleri ve felsefesine uygun yaklaşımları somutlaştırmaktadır. Psikiyatri hemşireliği, bireyin değerli bir varlık olduğu düşüncesine dayalı olarak, insan haklarıyla bağlantılı bir etik çerçevede hizmet sunmayı öncelik haline getirmiştir. Psikiyatri hemşireliği uygulamalarında etik kuralların belirlenmesi hem hizmet kalitesini artırmak hem de hemşirelerin mesleki uygulamalarında karşılaşılabilecekleri zorluklara karşı destek sunmak açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu kılavuz, yalnızca etik sorunların çözümüne yönelik bir rehber değil, aynı zamanda hemşirelerin etik sorumluluklarını daha iyi kavrayarak mesleki standartları yükseltmelerine yardımcı olacak bir kaynaktır. Psikiyatri hemşireliği alanında karşılaşılan özgün etik sorunlar da kılavuzda ele alınmıştır. Örneğin, bireylerin örselenebilirliği nedeniyle aşırı koruyucu veya sınırlandırıcı ebeveyn yaklaşımları ya da araştırma deneklerinin etik savunuculuğu gibi durumlar, mesleki etik ilkeler çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu sorunlar, yalnızca bireyin değil, aynı zamanda toplumun da iyilik halini desteklemeyi hedefleyen bütüncül bir anlayışla ele alınmaktadır. Kılavuzun bir diğer önemli özelliği, etik ilkelerin yalnızca mesleğin klinik uygulama sorumlulukları için değil, aynı zamanda eğitim ve araştırma süreçleri için de yol gösterici ilkeler sunmasıdır. Özellikle ruh sağlığı hemşireliği eğitimi alanında, öğrencilerin etik duyarlılıklarını artırmaya yönelik öneriler sunulmuş, bu sayede etik farkındalıklarının meslek hayatlarının başlangıcından itibaren güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Psikiyatri Hemşireliği Derneği Meslek Özlük Hakları/Mevzuat ve Etik Komisyonu olarak, etik ilkelerin meslek pratiğine entegrasyonunu desteklemek ve profesyonel standartları daha da güçlendirmek adına hazırladığımız bu kılavuzun, meslektaşlarımıza rehberlik edeceğine inanıyoruz. Bu kılavuzun, ruh sağlığı hizmetlerinde etik bilincin yaygınlaşmasına ve nitelikli bakım hizmetlerinin geliştirilmesine katkı sağlamasını temenni eder, emeği geçen tüm meslektaşlarımıza teşekkür ederiz.

Psikiyatri hemşireliğinin evrensel değerlerini koruyarak, insan haklarına dayalı ve bireysel farklılıkları gözetilen bir etik anlayışla mesleğimizi daha ileri taşımak umuduyla...

Prof.Dr.Gülşen Terakye

Doç.Dr.Ceyda Başoğul

ÖZET

Amaç: Bu kılavuz ruh sağlığı ve psikiyatri hemşirelerinin, çalıştıkları alana özgü ortaya çıkabilecek durumlara ilişkin etik ilke ve sorumluluklarını tanımlamaktadır.

Kapsam: Kılavuz ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliği alanlarında çalışan hemşireleri, uzman psikiyatri hemşirelerini ve psikiyatri klinik hemşirelerini kapsamaktadır.

Dayanak: Hemşirelikte Temel Yetkinlikler Kılavuzu, Uluslararası Hemşireler Konseyi (International Council of Nurses- ICN) Ruh Sağlığı Hemşireliği Kılavuzu-2021, Ruh Sağlığı Hemşireliği Kılavuzu-2024 ve 2011 Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliği, Türk Hemşireler Derneği (THD) ve ICN etik ilkelerini ve Sağlık Bakanlığı kamu etik davranış kurallarına uygun bir şekilde oluşturulmuştur.

İçerik: Kılavuz kapsamında klinik uygulamalarda, psikoterapi uygulamalarında, araştırmalarda ve eğitim uygulamalarında ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliği etik yaklaşımları tanımlanmıştır.

Bu kılavuz;

Öncelikle insan haklarına saygı ve zarar vermeme ilkesini temel alır.

TANIMLAR

Uzman Psikiyatri Hemşiresi: Üniversitelerin hemşirelik lisans programlarından mezun olmuş, ruh sağlığı ve hastalıkları/psikiyatri hemşireliği alanında lisansüstü eğitim almış, ruh sağlığı ve hastalıkları hizmeti sunan birinci, ikinci ve üçüncü basamak sağlık hizmetleri kurum ve kuruluşlarında çalışan klinisyen ve akademisyen hemşireleri ifade etmektedir.

Psikiyatri Klinik Hemşiresi: Psikiyatri kliniklerinde çalışmakta olan veya Sağlık Bakanlığı Psikiyatri Birimlerinde Hemşirelik Hizmetleri Sertifikalı Eğitim Programını tamamlamış hemşireleri tanımlamaktadır.

1. GİRİŞ

Hemşirelikte temel yetkinlikler kılavuzu, Uluslararası Hemşireler Konseyi (International Council of Nurses-ICN) Ruh Sağlığı Hemşireliği Kılavuzu-2021, Ruh Sağlığı Hemşireliği Kılavuzu-2024 ve 2011 Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliği kaynak edinir. Türk Hemşireler Derneği (THD) ve ICN etik ilkelerini ve Sağlık Bakanlığı tarafından beyan edilen sağlık çalışanları için etik ilkeleri dikkate alır.

Hemşireler için uluslararası etik kodlar ilk olarak 1953 yılında ICN tarafından kabul edilmiştir. Daha sonra çeşitli zamanlarda revize edilmiş ve yeniden onaylanmış, en son 2021'de bu gözden geçirme ve yenilenme ile tamamlanmıştır. THD 2009 yılında *Hemşirelik İçin Etik İlke ve Sorumluluklar* metnini yayımlamıştır. Bu temel dokümanlar hemşireler için etik kodlar ve etik davranışlar için dört temel unsura sahip bir çerçeve ortaya koymaktadır. Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği Etik Kılavuzu da bu unsurları kapsayacak bir anlayışla hazırlanmıştır:

1. Hemşireler ve bakım veya hizmete ihtiyaç duyan kişiler,
2. Hemşireler ve uygulama,
3. Hemşireler ve meslek,
4. Hemşireler ve küresel sağlık,

Hemşireler, bakım alanların güvenliğinin sağlanması konusunda etkin katılımcılardır. Hatalar veya ramak kala hatalar meydana geldiğinde etik ilkelere uygun yönlendirme sağlar, bakım alanların güvenliği tehdit edildiğinde görüşür, şeffaflığı savunur ve hata olasılığını azaltmak için diğer üyelerle birlikte çalışır (ICN, 2021). Psikiyatri hemşiresinin özelleşen öncelikleri arasında damgalamaya karşı ruh sağlığı sorunu olan bireyin onurunu gözetmek, yeterliliği olmayanın savunuculuğunu yapmak ve olabildiğince bağımsızlığını destekleyecek güvenli ortamı sağlayarak zarar görmesini ve zarar vermesini önlemek yer almaktadır. İyi

mesleki uygulamaları şekillendiren etik kodlara dayalı bu kılavuz, yüksek etik standartları teşvik ederken mesleki sorumluluk ve karar verebilirlik için bu kapsamda bir çerçeve sağlar.

Ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireleri, etik ilkelere dayalı profesyonel bir anlayışla mezuniyetlerinden itibaren, meslek hayatlarında yüksek etik standartları sürdürmekle yükümlüdürler. Erdem etiği temelinde, saygı, adalet, empati, duyarlılık, özen, şefkat, güvenilirlik ve dürüstlük gibi mesleki değerlerle donatılarak mesleki kimliklerini geliştirirler. Bu çerçevede, ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireleri aşağıdaki evrensel etik ilkeleri benimser:

- Yararlılık
- Zarar vermeme
- Özerklik
- Dürüstlük
- Sadakat
- Adalet

Kılavuz bu ilkeleri temel alan ruh sağlığı ve psikiyatri hemşirelerinin uygulamalarına ilişkin sorumlulukları kapsar.

2. RUH SAĞLIĞI VE PSİKİYATRİ HEMŞİRELİĞİ KLİNİK UYGULAMALARINDA ETİK YAKLAŞIMLAR

Klinik uygulamalar sırasında, hemşirelerin mesleki sorumlulukları yalnızca tıbbi bilgi ve becerilere dayanmaz. Hasta haklarına saygı, insan onuru ve mahremiyetin korunması gibi etik yaklaşımlar da ruh sağlığı ve psikiyatri hemşirelerinin mesleki sorumlulukları kapsamındadır. Ruh sağlığı ve psikiyatri hemşirelerinin klinik karar alma süreçlerinde kılavuz olarak yararlanacağı temel yaklaşımlar, ilgili etik ilkeler çerçevesinde aşağıda yer almaktadır.

1. Zarar Vermeme

- Hemşire mesleki yeterliliğini gözetir, yeterliliği olmayan uygulamalara katılmaktan kaçınır. Yetkin ve yeterli olmadığı durumlarda eğitim talep eder.
- Klinik ortamda bakım alanların zarar görme riskini fark eder ve önlem alır.
- Önceden kestirilebilen ve kaçınılmaz olan zararı en aza indirmek için gerekli önlemleri alır, kişileri bu konuda bilgilendirir.
- Klinikte yatışı yapılan hastanın zarar verici davranışların azaltılması ve diğerlerinin zarardan korunmasına yönelik çalışmalar yapar.
- İlaç yan etkilerini gözlemleyerek yarar-zarar değerlendirmesi yapar.
- Bakım alan kişinin mahremiyeti ve gizliliği ilkesi ancak kişinin kendisine ya da başkalarına zarar verme olasılığı varsa bozulabilir.

- Fiziksel ve psikolojik kısıtlamalar sırasında etik ilkelere uygun bakım sağlar.
- Katılımlı gözlem sırasında bakım alan kişinin mahremiyetini gözetir.
- Bilimsel olarak kabul görmemiş deneme amaçlı tedavi uygulamalarına katılmaz.
- Bakım alan kişi/vasi onamı olmadan ya da bakım alan kişinin zarar gördüğünün gözlemlendiği uygulamalar konusunda ilgili şahıslara bildirim sorumluluğunu yerine getirir.
- Zorla bilgi alma ya da itiraf ettirme uygulamalarına katılmaz.
- Savunucu tıp uygulamaları ile hasta hakları ihlallerini önlemeye yönelik sorumluluk alır.
- Bakım alan kişinin yakınlarına ve ekibe, bakım alan kişinin ifadelerini iletme konusunda kişinin onamını alır.
- Bakım alan kişiyle hizmet alanı dışı karşılaşmaları ve etkileşimleri etik ilkeleri çerçevesinde sınırlı tutar.

2. Adalet

- Bakım alan kişilerin kendi sorumluluğundaki bakım hizmetlerine adil ve eşit erişimini sağlar.
- Diğer sağlık profesyonellerinin bilgi ve katkılarına saygı duyar, iş birliği içinde çalışır.
- Bakım alan kişiyi dünya görüşünü, cinsel yönelimini; politik, dini ve ahlaki inançlarını açıklaması, yadsıması ya da değiştirmesi yönünde zorlamaz.
- Sağlık hizmeti sağlayanların etik dışı davranışlarını ve ihlallerini yetkililere bildirir.

3. Özerkliğe Saygı

- Bakım alan kişinin iyileşme odaklı sosyal becerilerini destekler.
- Bakım alan kişi yerine karar vermez, kişinin bağımsızlığını destekleyerek otonomiye gözetir.
- Gerçeği değerlendirme yeterliliği olmayan bakım alan kişiden onam alınamasa da bilişsel yeterlilik düzeyine uygun bilgilendirme yapar.
- Kültürel farklılıkları tanır ve bakım alan kişinin karar verme süreçlerine etkisini kabul eder.
- Karar verme kapasitesi azalmış olsa da bakım alan kişiye seçim yapma ve karar verme fırsatı sağlar, gerektiğinde kişiyi savunur.
- Hastanın bakım, tıbbi tedavi ve uygulamaları reddetme hakkına saygı gösterir.

4. Yararlılık

- Bilimsel gelişmeleri izleyerek, mesleki yeterliliğini geliştirme sorumluluğu alır.
- Bakım girişimlerinin bilimsel bilgi ve ilkelere dayalı uygulanması sorumluluğunu taşır.
- Bakım alan kişinin yararını kendi çıkarlarının önünde tutma sorumluluğunu taşır.
- En iyi sağlık bakım hizmetini sağlamaya odaklanan terapötik ortam ve ilişkiyi kurar, sürdürür.

- Hemşirelik tanılarına dayalı bakımı planlar ve değerlendirerek bireyselleştirilmiş bakım sunar.
- Karar verme kapasitesi azalan bakım alan kişilerin haklarını koruma sorumluluğunu alır.
- Kendi uygulama alanlarında gerekli olan sağlık profesyoneli ve/veya maddi kaynakları belirlemenin önemini kabul eder ve bu konudaki çalışmalara katılır.

5. Dürüstlük

- Mesleki kimliğini doğru bir şekilde tanıtır ve dürüstlük ilkesine uygun davranır.
- Aydınlatılmış onam alınması sürecinde bakım alan kişinin bilişsel yeterliliğinin değerlendirilmesine gözlemlerine dayalı ve yönlendirme yapmadan katkı verir.
- Gözlem ve izlenimlerini tarafsız ve nesnel olarak yorumlar.
- Bakım alan kişiyle ilgili verileri kişinin bakımından sorumlu ekip üyeleriyle dürüst ve şeffaf bir şekilde paylaşır.
- Gerçek dışı ya da yanıltıcı bilgi vermekten kaçınır.
- Etik ikilemlerle karşılaştığında uygun destek arar.
- Bakım alan kişinin ya da başkalarının güvenliğini, hayatını tehdit eden; tedavi sürecini etkileyen durumlarda, kişiyi bu bilgiyi bakım ve tedavisinden sorumlu sağlık ekibiyle paylaşması konusunda teşvik eder. Bakım alan kişinin paylaşmadığı durumlarda bu bilginin paylaşılacağı konusunda kişiyi bilgilendirir.

6. Sadakat

- Bakım uygulamalarının, ulusal ve uluslararası kılavuzlar bağlamında güncel bilimsel standartlara ve kanıta dayalı uygulamalara uygun olarak etik bir şekilde yürütülmesini sağlar.
- Alanıyla ilgili sürekli eğitim ve öğrenmeyi sürdürme sorumluluğunu alır.
- Eğitimle kazandığı yetkinlik alanında çalışır.
- Verdiği sözlere ve meslek andına sadakat gösterir.
- Kişilerden veya ailelerinden önemli hediye veya bağış kabul etmez.
- Mesleki unvanını kişisel çıkar sağlama amacıyla kullanmaz.
- Bakım alan kişiyle herhangi bir kişisel çıkar sağlama amacıyla ilişki kurmaz, iş birliği yapmaz.
- Mesleğin ve meslektaşların onurunu korur.
- Bakım alan kişinin ve toplumun ruh sağlığını korumaya hizmet eder.
- Kendi yeterlik seviyesinde kanıta dayalı araştırma ve uygulamaları destekler, sürdürür.

3. PSİKOTERAPİ UYGULAMALARINDA ETİK YAKLAŞIMLAR

Ruh sağlığı ve psikiyatri hemşirelerinin psikoterapi ve/veya psikoterapötik müdahale uygulaması yapabilecekleri terapi ekollerinde ulusal ve uluslararası kriterlere uygun süre ve nitelikte eğitim almış olmaları, uygulama yapma, lisans ya da sertifikasyon programlarına katılmış olma ve terapi ekolünün gereği olan süpervizyon, danışma ve benzeri uygulamaları yürütme sorumluluğu vardır.

- Terapist ruh sağlığı ve psikiyatri hemşiresi, danışanlarına kendisini doğru tanıtır, uygulama süresince doğru bilgilendirmeler yapar.
- Terapist ruh sağlığı ve psikiyatri hemşiresi, terapinin başlangıcında yetkinlik alanları, terapi süreci hakkında bilgi, ücretler, kiminle iletişim kuracağı, gizlilik, tedavinin olası sonuçları, riskleri, alternatif tedavi seçenekleri gibi bilgilere yer vererek danışandan onam alır.
- Suiside, homisid, cinsel taciz, şiddet vb. adli ve psikotik atak, ajitasyon vb. acil durumlar gizliliğin ihlalini gerektirebilir. Böyle bir durumda ilgili kişi ve kurumlarla iş birliği sağlama sorumluluğu vardır.
- Terapist ruh sağlığı ve psikiyatri hemşiresi, psikoterapi uygulamasında danışanın üstün yararını gözetir ve iyilik halini arttırır. Danışanlara ve danışanlarla ilişkili kişilere ve durumlara zarar vermekten ve danışanları istismar etmekten kaçınır.
- Terapist ruh sağlığı ve psikiyatri hemşiresi psikoterapi süreçleri boyunca, bir psikoterapi çerçevesine bağlı çalışır, bu çerçeveyi danışanı ile paylaşır, herhangi bir danışanıla terapi dışında kişisel bir ilişkiye girmekten ve duygusal/cinsel yakınlaşmadan kaçınır.
- Karşılaşılan etik ikilemleri hem danışan hem de kendisi için faydalı sonuçlar elde edecek şekilde çözebilme sorumluluğu terapist ruh sağlığı ve psikiyatri hemşiresine aittir. Gerekli durumlarda deneyimli terapist ruh sağlığı ve psikiyatri hemşirelerine ve/veya ilgili terapi alanının uzmanı kişilere danışarak süpervizyon alır.
- Terapist ruh sağlığı ve psikiyatri hemşiresinin farklı kültürlerin davranışlarını tanıma yetkinliği ve duyarlılığı ile insan haklarına saygı duyarak; ırk, dil, din, renk, siyasi görüş ve aile statüsü gözetmeden, bireylere adil ve eşit davranır. Hizmet verdiği kişilerin sesini ve/veya görüntüsünü kaydetmeden önce danışandan yazılı onam alır.
- Terapist ruh sağlığı ve psikiyatri hemşiresi yakınlarını, akrabalarını, arkadaşlarını, daha önce ticari ilişkiye girdiği; daha önce cinsel ve duygusal ilişki yaşadığı bireyleri danışan olarak terapiye kabul etmez. Danışanın terapiden daha fazla fayda görmediği, ilerleme sağlanmadığı veya terapiden zarar görmekte olduğu gözlemlendiğinde, terapist ruh sağlığı ve psikiyatri hemşiresi terapiyi danışana bilgi vererek sonlandırır ve uygun bir terapiste

yönlendirme yapar. Ayrıca terapist ruh sağlığı ve psikiyatri hemşiresi, danışana karşı hissettiği, süpervizyon desteğine rağmen çözümleyemediği karşı Aşırı koruyuculuk, romantik duygular, öfke, nefret, bıkkınlık gibi aktarım duyguları oluşursa: terapiyi sonlandırarak danışanı başka bir uzmana yönlendirmelidir.

- Terapist ruh sağlığı ve psikiyatri hemşiresi grup terapisinde katılımcıların birbirlerine olan sorumluluklarını ve uyulması gereken kuralları, gizliliğin sınırlarını terapinin başlangıcında açıklar. Mesleki ilişki içinde elde ettiği danışanla ilgili bilgileri ve ses, video, fotoğraf gibi görsel işitsel tüm kayıtları kendi hizmetinin/uygulamalarının tanıtımı, reklamı amacıyla görsel-sosyal medyada ve toplantılarda paylaşmaz.
- Terapist ruh sağlığı ve psikiyatri hemşiresi yetkinliğini korumak ve geliştirmek amacı ile sürekli olarak alanındaki bilimsel gelişmeleri ve gerekli eğitimleri takip eder ve eğitimlere katılır.

4. RUH SAĞLIĞI VE PSİKİYATRİ HEMŞİRELİĞİ ARAŞTIRMALARINDA ETİK YAKLAŞIMLAR

- Eğitim ve araştırma amacı ile toplanan verilerde hasta hak, yarar ve mahremiyetini gözetir.
- Dünya Tabipleri Birliği Helsinki Bildirgesi ve İyi Klinik Uygulamalar Kılavuzunu (2020) ve “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Faaliyetlerinde Üretken Yapay Zekâ Kullanımına Dair Etik Rehber”i okuduğunu ve uygulayacağını kabul eder, bu kılavuzlara sadık kalır.
- İnsan üzerinde yapılan tıbbi araştırmalarda bedensel, ruhsal ve sosyal bütünlüğü toplumsal veya bilimsel çıkarların üzerinde tutar. Klinik araştırmalarda insan haklarını ve insan onurunu korur.
- Ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliği bilgisinin süreğen gelişimini, kanıta dayalı uygulamaları ve ruh sağlığı bakımındaki gelişmeleri destekleyen araştırmaların sonuçlarını uygulamalarında kullanır ve bunlara katkıda bulunur.
- Araştırmaya yol gösteren ulusal ve uluslararası kılavuzlar bağlamında güncel bilimsel standartlara ve kanıta dayalı uygulamalara uygun olarak, araştırmaların etik bir şekilde yürütülmesini sağlar.
- Etik kurul ve kurum onayı olmaksızın araştırma uygulaması yapmaz.
- Ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireleri yürütecekleri araştırma ile ilgili katılımcıları bilişsel yeterliğine uygun bir şekilde; anlaşılır, doğru, yeterli ve zamanında bilgilendirerek, katılımcılardan onam alır.
 - Araştırmanın yöntemi,

- Araştırmanın süresi,
- Katılımcı hakları (ayrılma ve katılmayı reddetme, sonuçları öğrenme),
- Araştırmacı bilgileri ve yükümlülükleri (mahremiyet, gerektiğinde sonlandırma),
- Katılımcının yükümlülüğü,
- Tahmini kaç katılımcı ile araştırmanın yürütüleceği
- Kazançlar ve olası riskler araştırmaya katılmadan önce açıklanır.
- Katılımcının kendi başına karar verebilecek yeterlilikte ve yetişkinlikte olmaması halinde vasisi/vekilini/yasal temsilcisini anlaşılır, doğru, yeterli ve zamanında bilgilendirir. Vasisinden/vekilinden/yasal temsilcisinden onam alarak araştırmada yer almasını sağlar.
- Bakım alan kişiler ve aileleri araştırmalara katılmaya zorlamaz.
- Katılımcının kişisel bilgilerini korur ve özel yaşamın mahremiyetini gözetir.
- Bakım alan kişinin araştırmaya katılmayı reddetmesine, bakımlarına herhangi bir yansıma olmaksızın saygı gösterir.
- Araştırma süresince ve araştırma sonuçlarının yayınlanmasında katılımcıların gizliliğine saygı gösterir. Ancak gizliliğin ihlal edilmesi gerekebilecek durumlar olması halinde katılımcıları araştırmanın başında bilgilendirir.
- Çalışmaları, denetlenebilir kayıtlarla güvenli bir şekilde belgeler.
- Ruh sağlığı ve psikiyatri hemşiresi, katılımcılara araştırmaya katılım için aşırı ya da uygunsuz ekonomik ya da başka teşvikler sağlamaktan (özellikle bu teşvikler katılımı zorunlu hale getirecek gibiyse) kaçınır.
- Yürütülen araştırmada, elde edilen bilgiler ve kayıtlar (ses, video, fotoğraf vb.) için katılımcılardan öncesinde nerede ve nasıl kullanılacağını açıklayan form aracılığı ile yazılı onam alır.
- Ruh sağlığı ve psikiyatri hemşiresi katılımcılara araştırmanın sonuçları ile ilgili bilgileri elde etmeleri için olanak sunar, araştırma sonuçları ilgili sorularını cevaplar.
- Ruh sağlığı ve psikiyatri hemşiresi, araştırma yöntemlerinin katılımcıya zarar verdiğini fark ettiğinde bu zararı en aza indirmek için gerekeni yapar.
- Araştırmacıların, bakım hizmetini uygunsuz bir şekilde etkileyebilecek olası çıkar çatışmalarının veya ikincil çıkarların farkında olur. Bunlar arasında kendini yüceltme, kendi kendini tanıtmaya veya kurumlarının tanıtımını, finansal menfaatler, fon sağlayan kuruluşlarla gizli anlaşma ve kişisel hediyeler ve menfaatler gibi çıkarlar yer almaktadır.
- Çıkar çatışması/çakışması olan durumlarda gerekli birimleri bilgilendirmek ve görevden çekilmek gibi önlemler alır.

Verilerin Değerlendirilmesi ve Sonuçların Yayınlanması

- Araştırmaların yürütülmesi ve sonuçlandırılmasında dürüstlük ve bütünlük ilkelerini benimser.
- Araştırmalarda mesleki bilgi ve bilimi geliştirmeyi amaçlar.
- Araştırma verilerinde bilimsel yöntem ve etik ilke, standart ve kuralları gözetir.
- Bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırı eylemlerden (intihal, sahtecilik, çarpıtma, tekrar yayım, dilimleme, haksız yazarlık) kaçınır.
- Araştırma bulgularını veriler kapsamında güvenilir ve geçerli bir biçimde çözümler, değerlendirir, yanlış çıkarımlarda bulunmaz, sonuçları saptırmaz. Yayınlanan veri ve sonuçlarda hata saptandığı durumlarda gerekli bilimsel ve etik girişimlerde bulunur.
- Araştırma sonuçlarını yayınladıktan sonra araştırma verilerini, üzerinde yeniden çalışmak ve kalıcı bilgilere ulaşmak isteyen meslektaşları ve diğer araştırmacılarla paylaşır. Bu verilerden yararlanmak isteyen ruh sağlığı ve psikiyatri hemşiresi, verileri sadece belirtilen şekilde kullanır ve orijinal veri olarak sunmaz.
- Yalnızca kendi eseri olan ya da katkıda bulunduğu çalışmalar için sorumluluk ve hak iddia eder. Buna yazarlık hakkı da dâhildir.
- Yayın haklarını ortakların söz konusu çalışmadaki katkıları oranında sıralar.
- Fikri mülkiyet standartlarına uyar.
- Desteklenerek yürütülen araştırmaların sonuçlarını içeren sunum veya yayınlarda destek veren kurum ya da kuruluşu belirtir.

Deney Hayvanlarıyla Yapılacak Araştırmalarda;

- Araştırmacı, araştırma yöntemleri ve hayvan deneklere uygun bakım konusunda eğitim alır.
- Deney hayvanlarıyla yapılan araştırmalarla ilgili yönetmeliklere ve mesleki standartlara göre bakımını üstlenir. Araştırma süreci ve sonlandırmasında standartlara uygun davranır.
- Araştırma sırasında hayvanlara eziyet edilmeden bakmada ve sağlıklı bir ortamda tutulmaları konusunda ve hayvanlara uygulanan tüm işlemleri denetlemede sorumluluk alır.
- Deney hayvanlarının rahatsızlık duymalarını, hastalanmalarını ve acı çekmelerini en aza indirmek için gerekli önlemleri alır.

5. RUH SAĞLIĞI VE PSİKIYATRİ HEMŞİRELİĞİ EĞİTİM UYGULAMALARINDA ETİK YAKLAŞIMLAR

Eğitimi veren ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireleri; etik ilkeleri temel alan aşağıdaki sorumluluklar kapsamında eğitim uygulamalarını planlar, yürütür ve denetlenmesinde rol oynar.

- Eğitimlerde kaynaklara erişim koşullarında adalet gözetir, ayrımcılık yapmaz.
- Eğitimde yer alan tüm katılımcıların kişisel bilgilerinin gizliliğini korur.
- Eğitim amaçlı tartışılan örneklerin mahremiyetini önemser, gizlilik ilkesine riayet eder.
- Gizlilik ilkesine aykırı bir durum oluşma olasılığında, yasal gereklilikler dışında bu bilgilerin paylaşılmayacağını güvence altına alır.
- İleri eğitim fırsatlarını araştırmak, alandaki değişiklikler konusunda güncel kalmak, bilgi ve becerileri geliştirmek için sürekli çaba gösterir, sürekli mesleki gelişime ve öğrenmeye açık olur.
- Eğitimde şeffaflık sağlar, öğrencilerin eğitimin tüm aşamalarında soru sorma ve katılım haklarını gözetir.
- Eğitime katılanların geri bildirimlerine saygı duyar, gelişime açık alanları tanımlamak için geri bildirimleri dikkate alır.
- Eğitim alan kişi/öğrenci/kursiyer tarafından hazırlanan eğitim araçları, materyal ve kaynakları ilgili eğitimin amacı dışında eğitimci kişisel yayınları, sunumları ve araştırmaları amacıyla kullanmaz.
- Eğitim alan kişi/öğrenci/kursiyer tarafından hazırlanan eğitim araçları, görsel ve yazılı materyal ve kaynaklarını bilgilendirilmiş onam olmadan kullanmaz.
- Eğitim alan kişi/öğrenci/kursiyerlerin yazılı görsel çalışmaları üzerinde onay almadan değişiklik veya ekleme yapmaz.
- Eğitim alan kişi/öğrenci/kursiyer, eğitimci tarafından kurumsal olarak katılımı zorunlu olmayan gönüllü eğitimlere katılımı konusunda zorlamaz.
- Eğitici, yetkin olmadığı konularla ilgili eğitim sorumluluğu almaz, profesyonel destek talep eder ve öğreneni doğru kaynağa yönlendirir.
- Eğitim alan kişiyi hatalı bir bilgi ya da uygulamaya yönlendirebilecek herhangi bir iddiada bulunmaktan kaçınır.

Örgün Eğitim

- Mesleki bilgi ve becerileri, güncel eğitim teknolojileri ve bilgisiyle öğrenciye aktarır.
- Eğiticinin kendi yetkinliği olmadığı alanda öğrenim ortamındaki yetkisini çıkarları için kullanmaz.
- Ruh sağlığı ve psikiyatri alanının etik ikilemlerini tanır ve yönetebilme becerisini edinir.
- Öğrenciyi etik bilgi ve adalet, dürüstlük, sadakat ve sorumluluk değerleri konusunda donatır.
- Öğrencinin özerkliğini destekler.

- Öğrenciye etik bilgi ve öğretilen değerleri uygulamasında örnek olur.
- Ayrımcılık yapmadan, tüm öğrencilere eşit eğitim fırsatları sunar.
- Farklı kültürlerden ve sosyoekonomik düzeylerden gelen öğrencilerin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurur ve bu ihtiyaçlara duyarlılık gösterir.
- Eğitici değerlendirmelerde gizlilik şeffaflık ve adalet ilkelerini gözetir

Sertifika

- Sertifika eğitimleri başvuruları öncesinde, sertifikanın geçerlilik alanı ve geçerlilik süresi ile ilgili doğru ve eksiksiz bilgi sağlar.
- Sertifikanın klinik bakımda yetkinlik sağladığını, programın tamamlanması ile ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliği uzmanlığı yeterliği edinilemeyeceğine dair açık ve doğru yönlendirici bilgilendirme yapar. Uzmanlığın, bir üst alan örgün eğitim olduğu bilgisi verir.
- Sertifika programına kaydolun kişiler, yetkinlik sınavlarına katılma şartlarını açık ve anlaşılır şekilde belirtir.
- Sertifikaların güncellenme sürecini takip eder, yenilenme eğitimlerine katılarak yeterlilik durumunu günceller.
- Eğitici değerlendirmelerde gizlilik, şeffaflık ve adalet ilkelerini gözetir.

Kurslar – Sürekli Eğitim Programları

- Sürekli eğitim programlarının/kursların tanıtımında, yanıltıcı yanlış bilgiler vermez.
- Kurs sonunda verilecek katılım belgesinin, sertifikanın sağladığı yetkinlik ve beceriler ile eşdeğer olmadığını açıkça belirtir. Kursiyerlere doğru bilgilendirme sağlar.
- Katılım belgesi ile sertifika arasındaki farkı net bir şekilde açıklayarak, öğrenci/kursiyerlerin bu konuda ayırım yapabilmesini sağlar.
- Eğitici yetkinliği bulunmayan ve hemşirelik mesleği dışındaki kişilerce ekonomik girdi sağlamak amacıyla eğitim düzenlenmesi durumuna duyarlılık gösterir.
- Sürekli eğitim programları/kurslarla ilgili eğitim programı düzenleyicileri, program içeriğini, eğitim amaç ve hedeflerini, ücretini, süresini eğitimin değerlendirilmesi, sınav usulü ve başarı ölçütlerini kurs başvuruları öncesi açıklar.
- Tanıtım ve bilgilendirmeye sadık kalarak yeterli düzeyde bilgi ve deneyimi sağlayan bir eğitim programı hazırlar ve sunar.
- Kurs sonu değerlendirmelerde gizlilik şeffaflık ve adalet ilkelerini gözetir.

6. YÜRÜRLÜK

Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği Uygulamaları Etik Kılavuzu 04.12.2024 tarihli 262 sayılı Psikiyatri Hemşireleri Derneği Yönetim Kurulu toplantısında kabul edilmiştir.

Etik kılavuzun güncellenmesi Psikiyatri Hemşireleri Derneği Meslek Özlük Hakları/Mevzuat ve Etik Komisyonu sorumluluğundadır.

KAYNAKÇA

Hiçdurmaz D., ve Dikeçi G. (Ed.). (2024). Ruh Sağlığı Hemşireliği Kılavuzu 2024. Erişim Tarihi: 25.10.2024, Erişim Adresi: https://phdernegi.org/wp-content/uploads/2024/09/TUR_ICN_MentalHealthNursingGuidelines.pdf

International Council of Nurses. (2021). The ICN Code Of Ethics For Nurses Revised 2021. Erişim Tarihi: 25.10.2024, Erişim Adresi: https://www.icn.ch/sites/default/files/2023-06/ICN_Code-of-Ethics_EN_Web.pdf

T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü. (2023). Kamu Etik Davranış Kuralları. Erişim Tarihi: 25.10.2024, Erişim Adresi: <https://sggm.saglik.gov.tr/TR,34761/kamu-etik-davranis-kurallari.html>

T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Sağlık Meslekleri Dairesi Başkanlığı. (2021). Hemşirelikte Temel Yetkinlikler Kılavuzu (Versiyon 1.0). Erişim Tarihi: 25.10.2024. Erişim adresi: <https://www.thder.org.tr/uploads/files/temel-yetkinlikler-klavuzu.pdf>

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2011). Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (19 Nisan 2011 Salı tarihli, 27910 numaralı Resmî Gazete.). Erişim Tarihi: 25.10.2024, Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/04/20110419-5.htm>

Türk Hemşireler Derneği. (2009). Hemşireler İçin Etik İlke ve Sorumluluklar. Erişim Tarihi: 25.10.2024, Erişim Adresi: <https://www.thder.org.tr/uploads/files/hemsire-brosur.pdf>